

Poznań
22.09.2023 r.

Parki narodowe w Polsce

dr Marta Kubacka

Pracownia Ekologii Krajobrazu

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Wydział Nauk
Geograficznych i Geologicznych

Porządek prezentacji:

1. Czym jest ochrona przyrody
2. System ochrony przyrody w Polsce
3. Rola parków narodowych
4. Turystyka w parkach narodowych
5. Czy potrzebujemy nowe parki narodowe?
6. Problemy parków narodowych
7. Podsumowanie

Ustawa o ochronie przyrody z 2004 r.

Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody

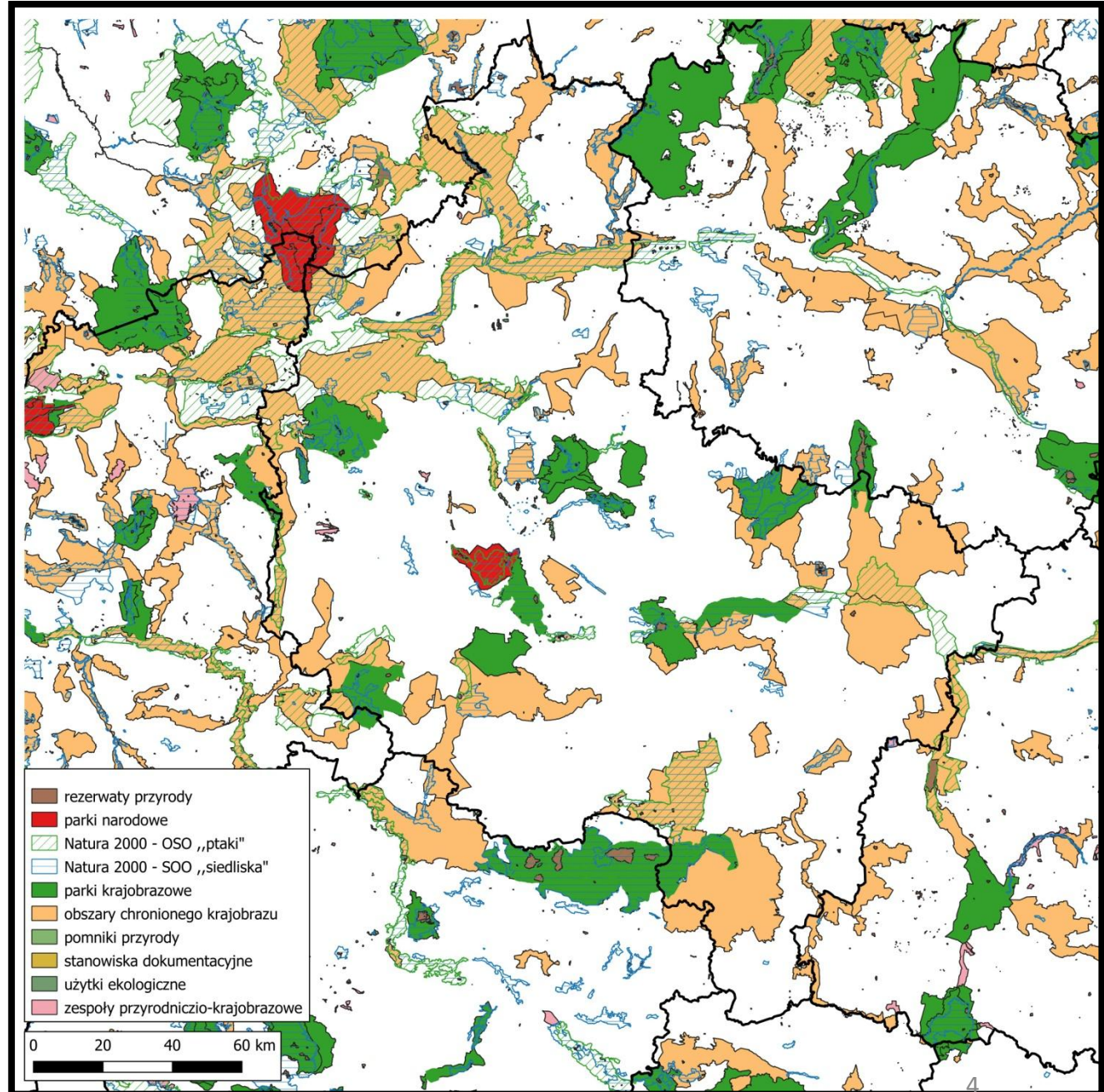
- 1) dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów;
- 2) roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową;
- 3) zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia;
- 4) siedlisk przyrodniczych;
- 5) siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
- 6) tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt;
- 7) krajobrazu;
- 8) zieleni w miastach i wsiach;
- 9) zadrzewień.

Formy ochrony przyrody:

- rezerwaty przyrody - 1506
- parki narodowe - 23
- obszary Natura 2000 - 1012
- parki krajobrazowe - 126
- obszary chronionego krajobrazu - 389
- pomniki przyrody
- stanowiska dokumentacyjne
- użytki ekologiczne
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów

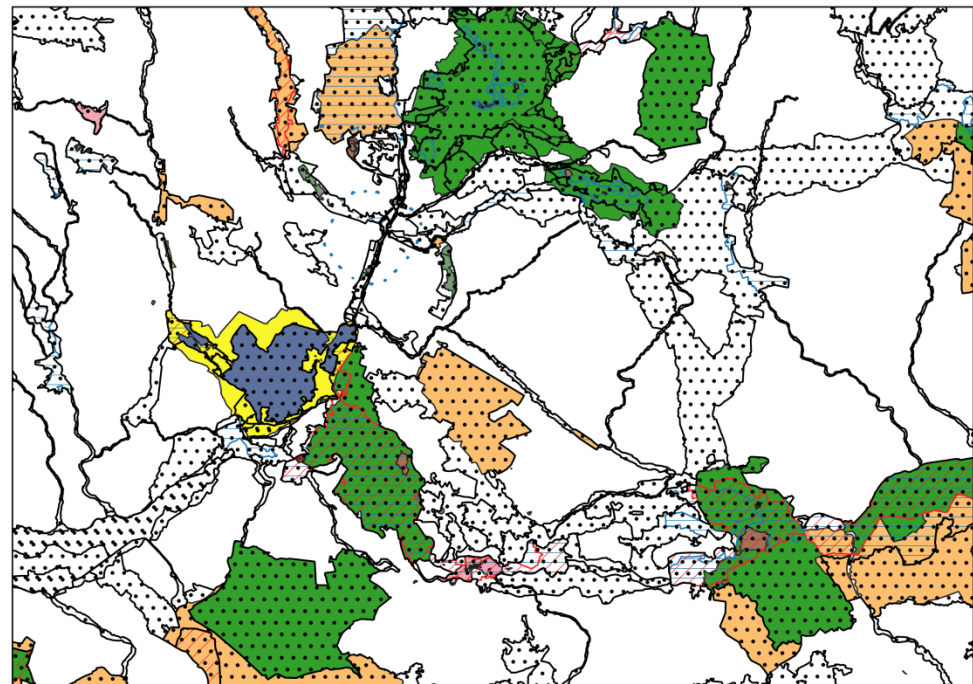
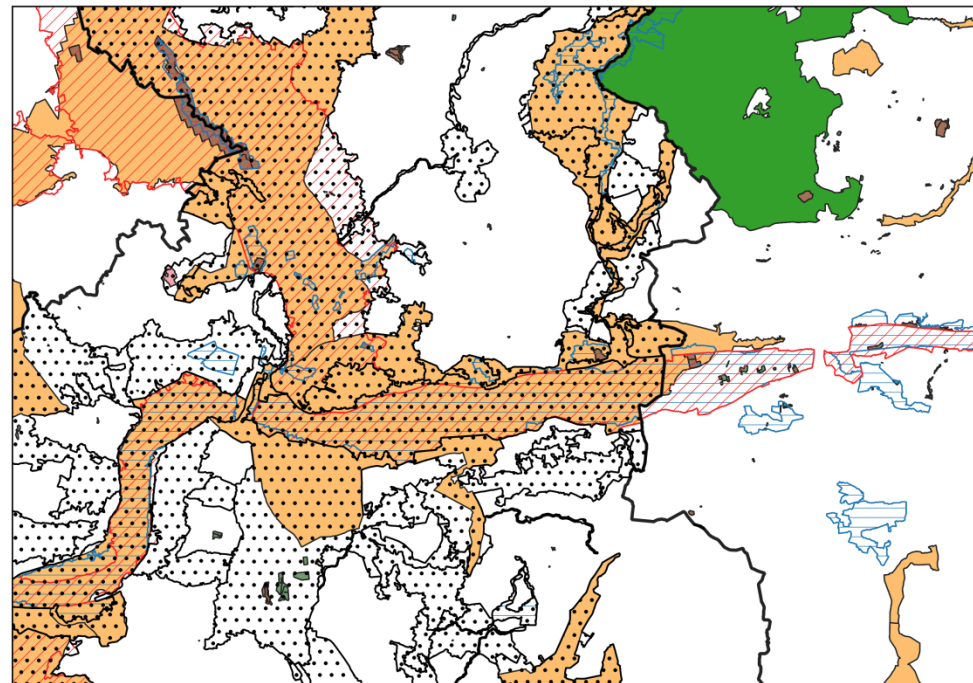
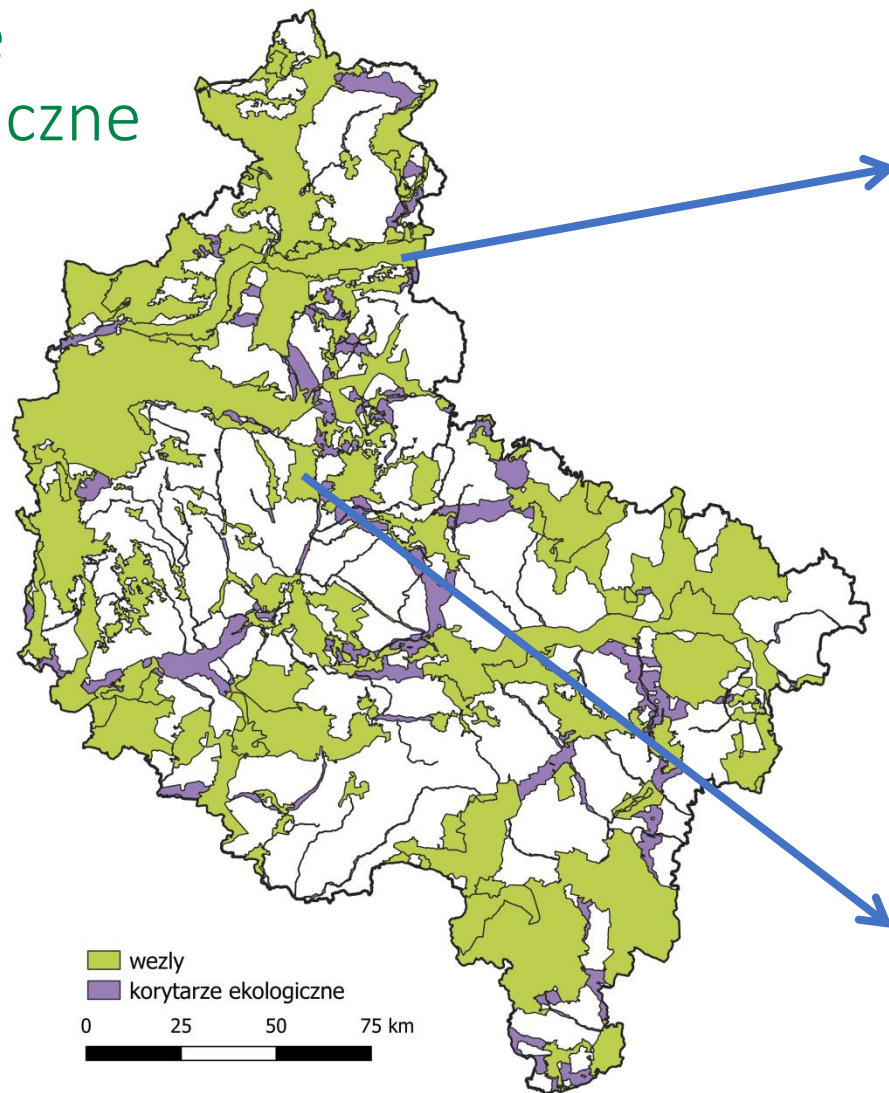
Puszczyk zwyczajny

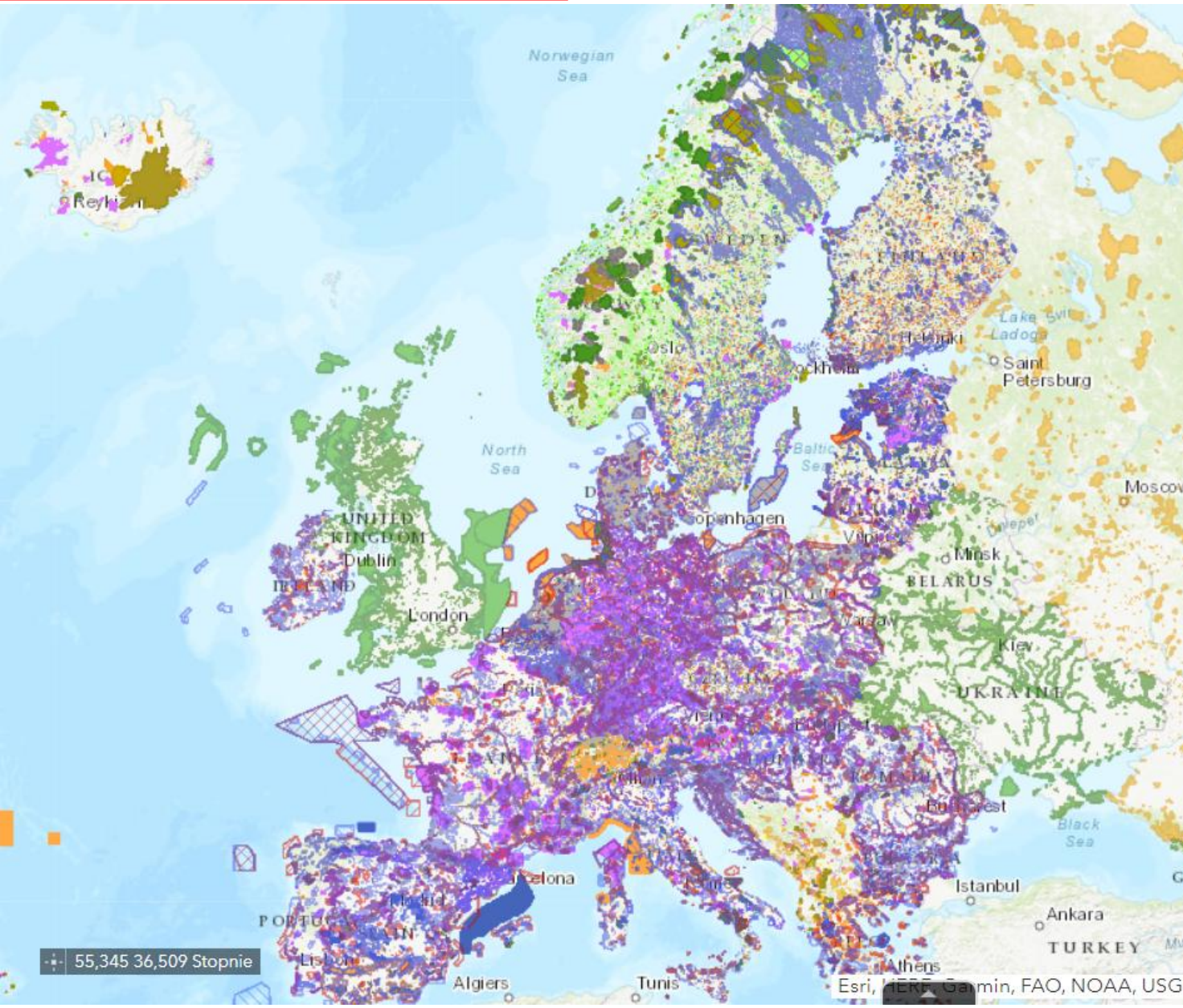
System ekologiczny

→ obszary węzłowe

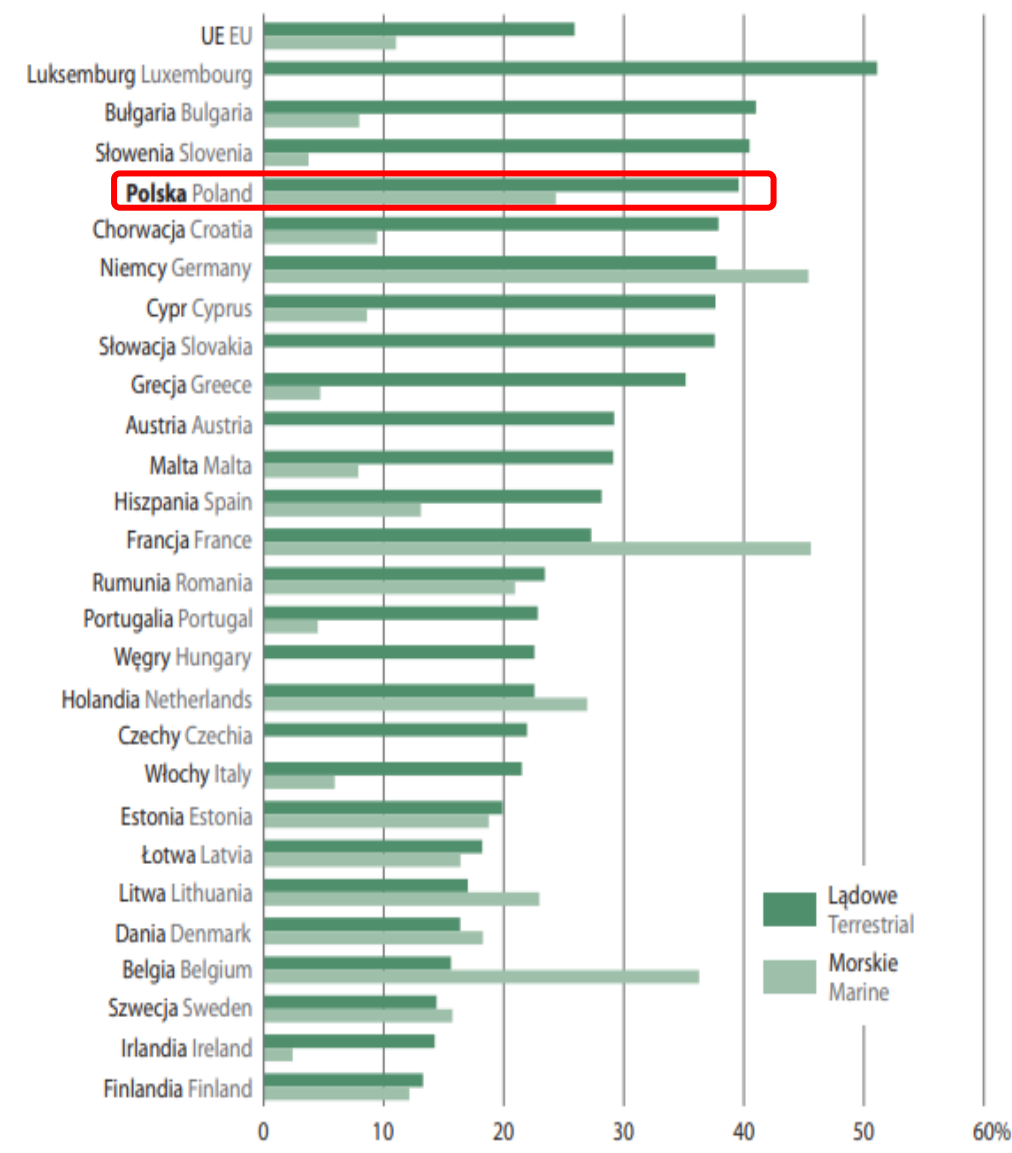
→ korytarze ekologiczne

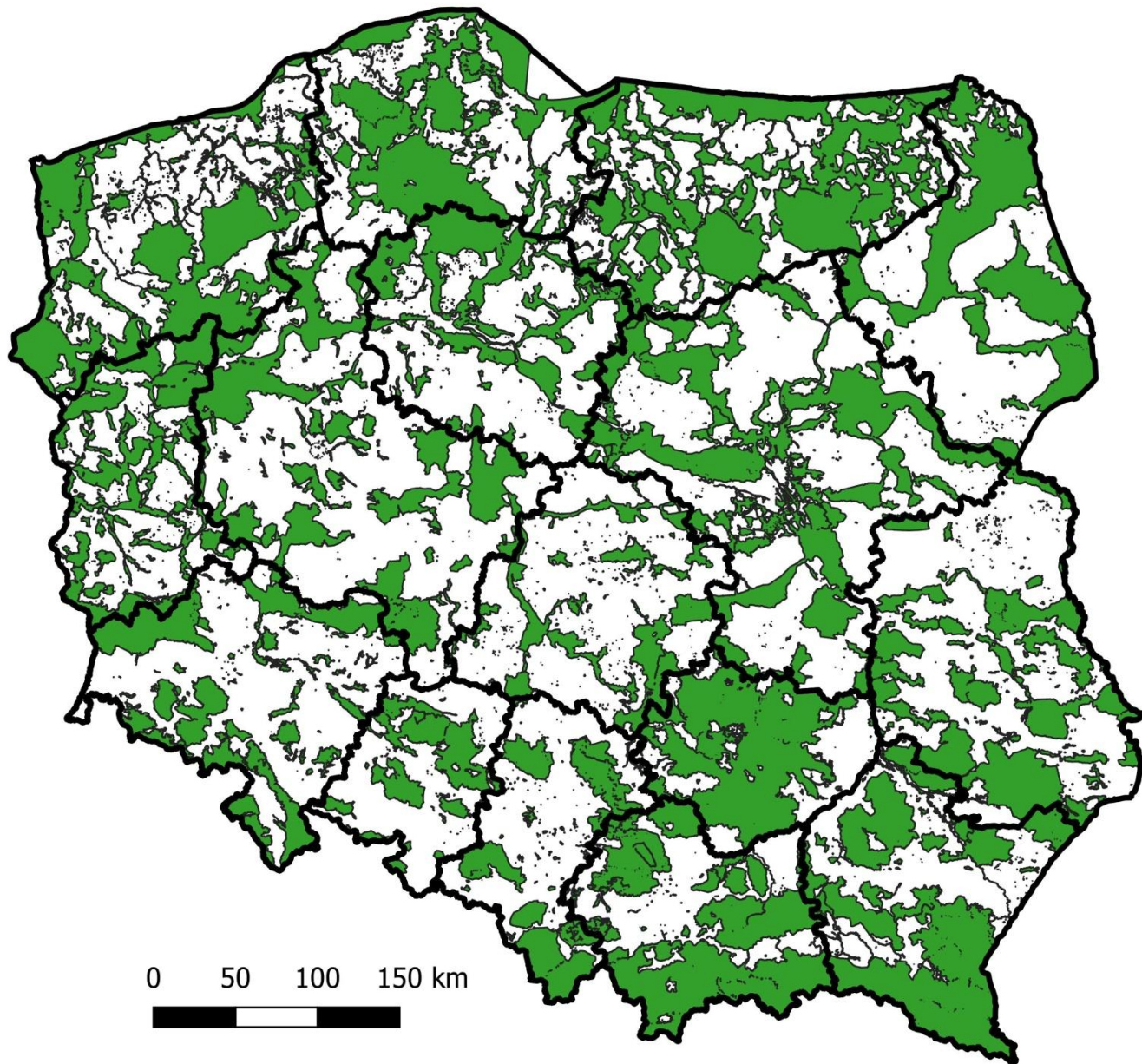
Europa (UE) w 2023 roku – 29 %

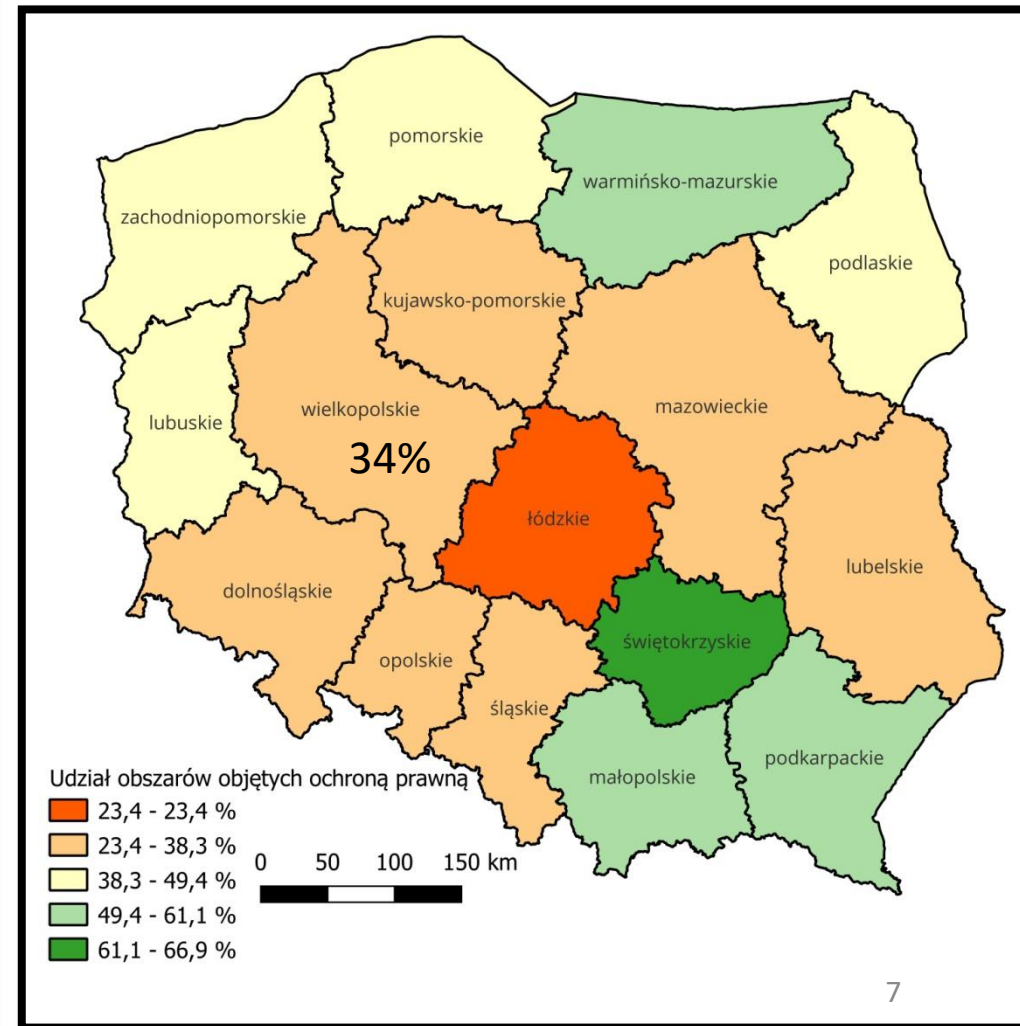
Polska w 2023 roku – 43 %

Źródło: baza danych OECD.
Source: OECD Database.

42,8 % powierzchni Polski jest chroniona

Definicja:
czym jest park
narodowy?

Park narodowy obejmuje
obszar **wyróżniający**
się szczególnymi wartościami
przyrodniczymi, naukowymi,
społecznymi, kulturowymi
i edukacyjnymi,
o powierzchni nie mniejszej
niż 1000 ha, na którym
ochronie podlega cała
przyroda oraz walory
krajobrazowe.

Podstawy funkcjonowania parków narodowych

Park narodowy tworzy się w celu **zachowania** różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, **przywrócenia** właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz **odtworzenia** zniekształconych siedlisk: przyrodniczych, roślin, zwierząt lub grzybów.

Utworzenie parku narodowego, zmiana jego granic lub likwidacja następuje **w drodze rozporządzenia Rady Ministrów**. Nadzór nad parkami narodowymi sprawuje **Minister właściwy do spraw środowiska**. Zasoby przyrodnicze parków narodowych zaliczają się do strategicznych zasobów naturalnych kraju.

114

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 16 kwietnia 1957 r.

w sprawie utworzenia Wielkopolskiego Parku Narodowego.

Na podstawie art. 14 ustawy z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 25, poz. 180) zarządza się, co następuje:

§ 1. Tworzy się Wielkopolski Park Narodowy, zwany dalej „Parkiem”, położony w powiatach poznańskim i śremskim, w województwie poznańskim.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA KLIMATU I ŚRODOWISKA¹⁾

z dnia 6 lipca 2021 r.

w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Tatrzańskiego Parku Narodowego

Na podstawie art. 19 ust. 5 w związku z art. 20 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098) zarządza się, co następuje:

§ 1. Ustanawia się plan ochrony dla Tatrzańskiego Parku Narodowego, który staje się planem ochrony dla obszaru specjalnej ochrony ptaków Tatry (PLC120001²⁾) w części pokrywającej się z obszarem Tatrzańskiego Parku Narodowego, stanowiący załącznik do rozporządzenia.

§ 2. Do projektów:

- 1) studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- 2) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- 3) planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego

Podstawowym przedmiotem działalności parku narodowego jest ochrona przyrody.

Art. 8b. 1. ustawy o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 roku **Dz.U.2013.627 j.t.** określa **zadania** jakie pełnić mają parki narodowe.

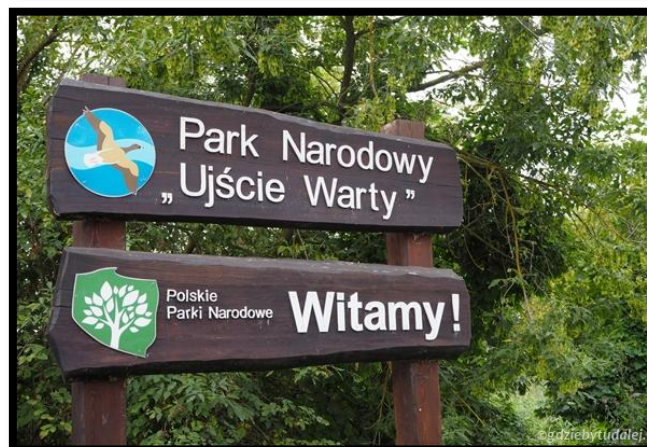
Do zadań parków narodowych należy w szczególności:

1) prowadzenie działań ochronnych w ekosystemach parku narodowego, zmierzających do realizacji celów, o których mowa w art. 8 ust. 2;

2) udostępnianie obszaru parku narodowego na zasadach określonych w planie ochrony, o którym mowa w art. 18, lub zadaniach ochronnych, o których mowa w art. 22, i w zarządzeniach dyrektora parku narodowego;

3) prowadzenie działań związanych z edukacją przyrodniczą.

2. Parki narodowe mogą wykonywać działalność gospodarczą na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, z późn. zm.), z ograniczeniami wynikającymi z ustawy.

Regulamin udostępniania Wielkopolskiego Parku Narodowego zgodnie z **Zarządzeniem nr 6 Dyrektora Wielkopolskiego Parku Narodowego** (na podstawie art. 8e, pkt. 1 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r., z późniejszymi zmianami) **w sprawie zasad udostępniania społeczeństwu terenu Wielkopolskiego Parku Narodowego do celów turystyki i rekreacji** z dnia 1 marca 2018 r.

Park może być zwiedzany w ciągu całego roku, od świtu do zmierzchu.

W Wielkopolskim Parku Narodowym zabrania się:

1. polowania, wędkowania, rybołówstwa, chwytania lub zabijania dziko żyjących zwierząt, zbierania lub niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych zwierząt, umyślnego płoszenia zwierząt, zbierania poroży zwierzyny płowej, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz ich miejsc rozrodu, niszczenia gniazd ptasich i wybierania, z nich jaj;
2. pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzania drzew i innych roślin;
3. zbioru dziko rosnących roślin, grzybów oraz ich części;
4. wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, zanieczyszczania wód, gleby oraz powietrza;
5. zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, jeżeli służą one innym celom niż ochrona przyrody;
6. eksploracji zbiorników wodnych bez zgody Dyrektora Parku;
7. wydobywania skał, minerałów, w tym torfu;
8. wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu;
9. niszczenia gleby lub zmiany sposobu jej użytkowania;
10. palenia ognisk, wyrobów tytoniowych, używania źródeł światła o otwartym płomieniu poza miejscami wyznaczonymi;

W Polsce mamy **23 parki narodowe**

zajmują one zaledwie **1%** powierzchni Polski (3,3 tys km²)

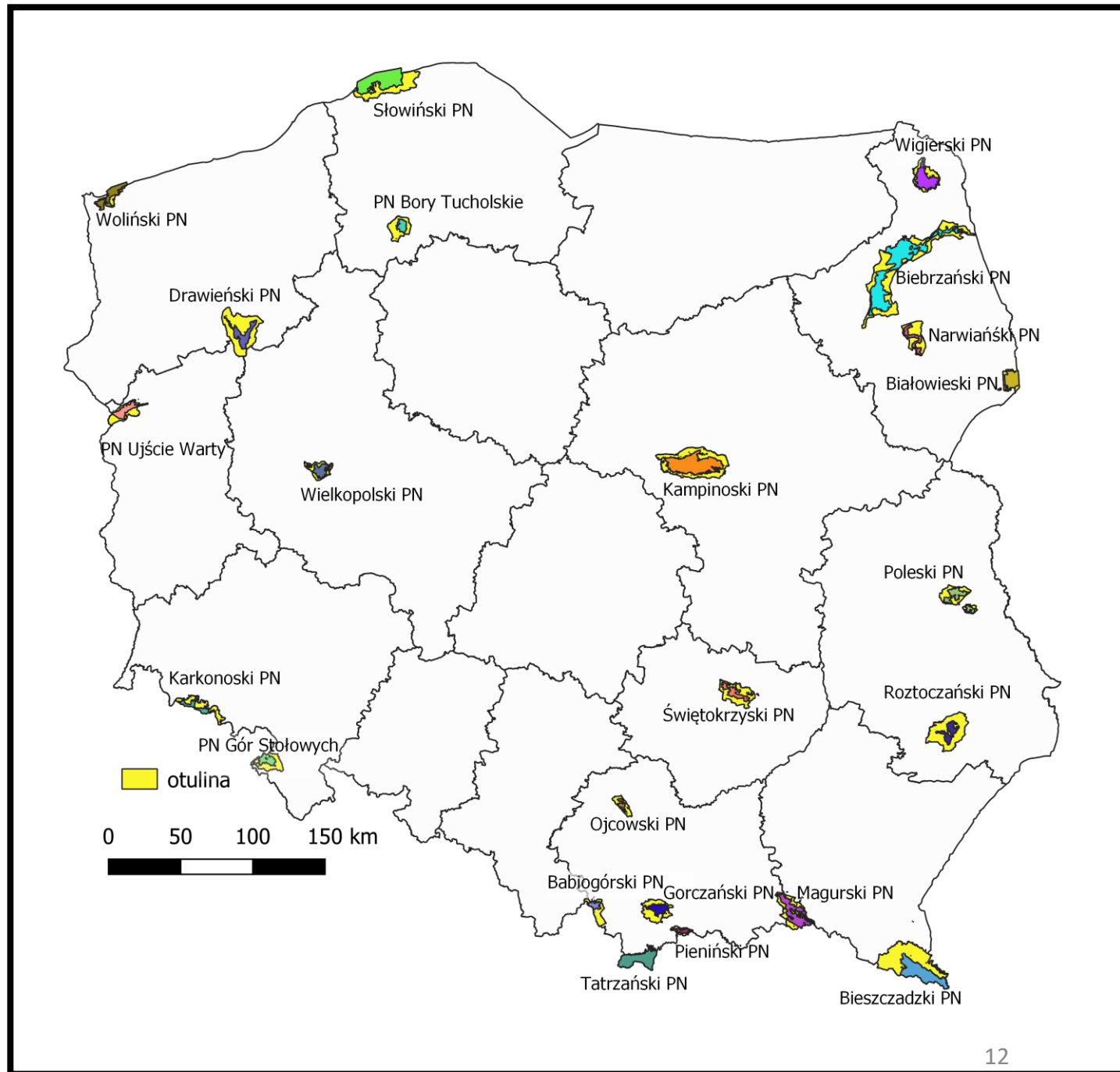
największą powierzchnię zajmuje **Biebrzański** Park Narodowy a najmniejszą **Ojcowski** Park Narodowy

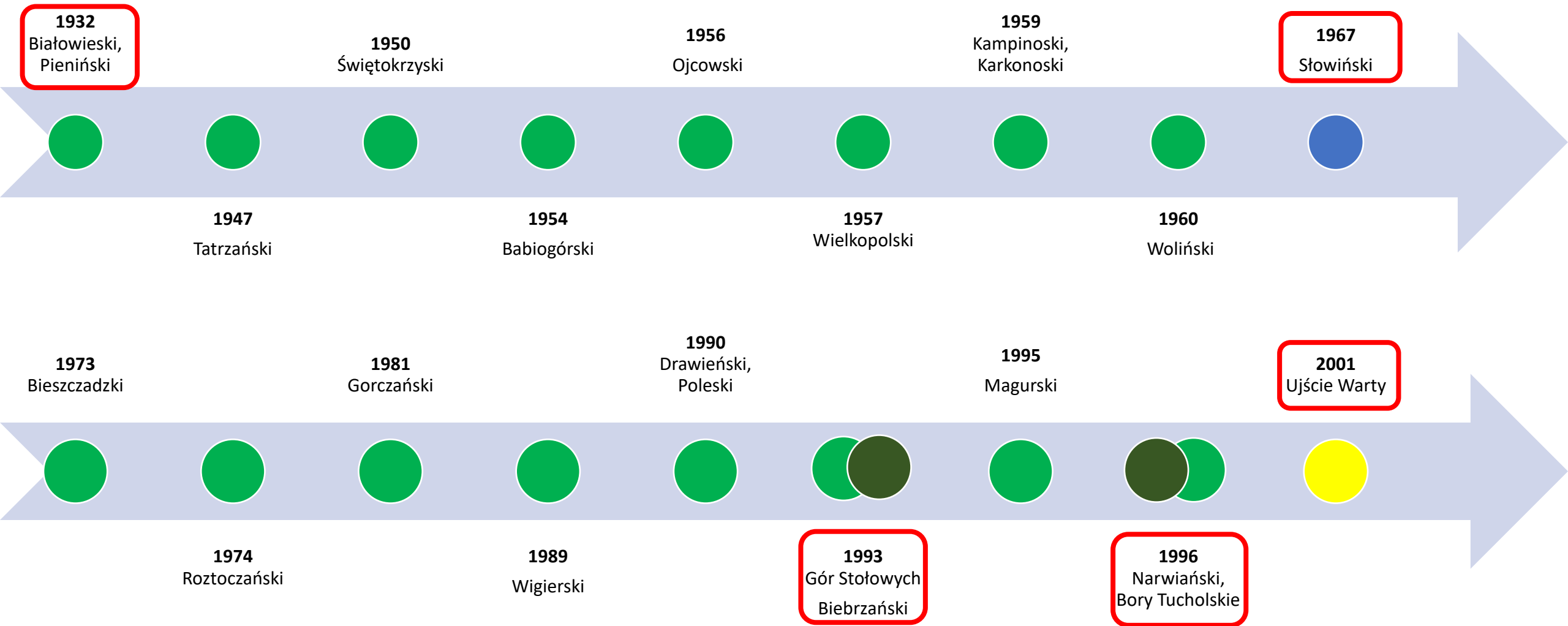
najstarszym parkiem narodowym są utworzone w 1932 roku **Białowieski** oraz **Pieniński** Park Narodowy a najmłodszym jest powstały w 2001 roku Park Narodowy **Ujście Warty**

parki narodowe o charakterze **transgranicznym**, np. Karkonoski Park Narodowy/ Krkonošský národní park

Tworzenie parków narodowych

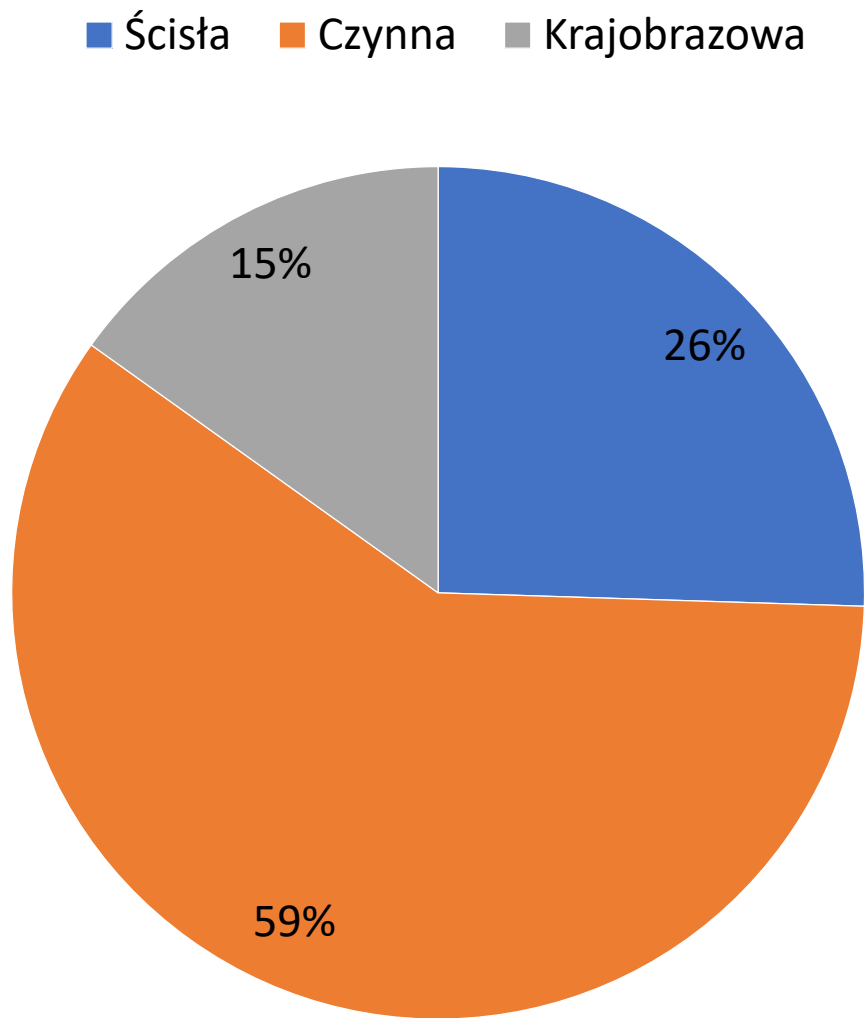

Fig. Kategorie ochrony w parkach narodowych w 2021 r.

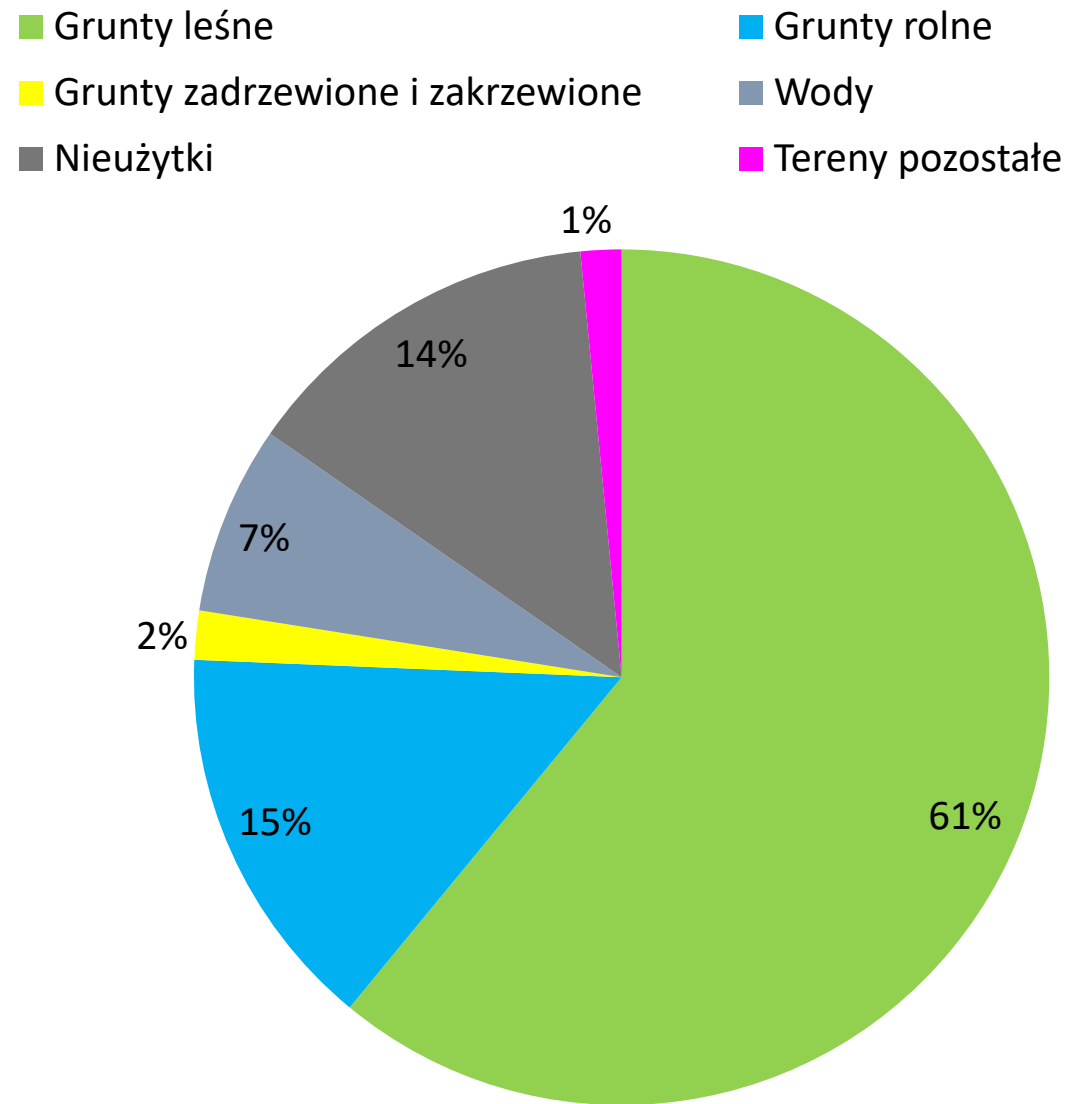
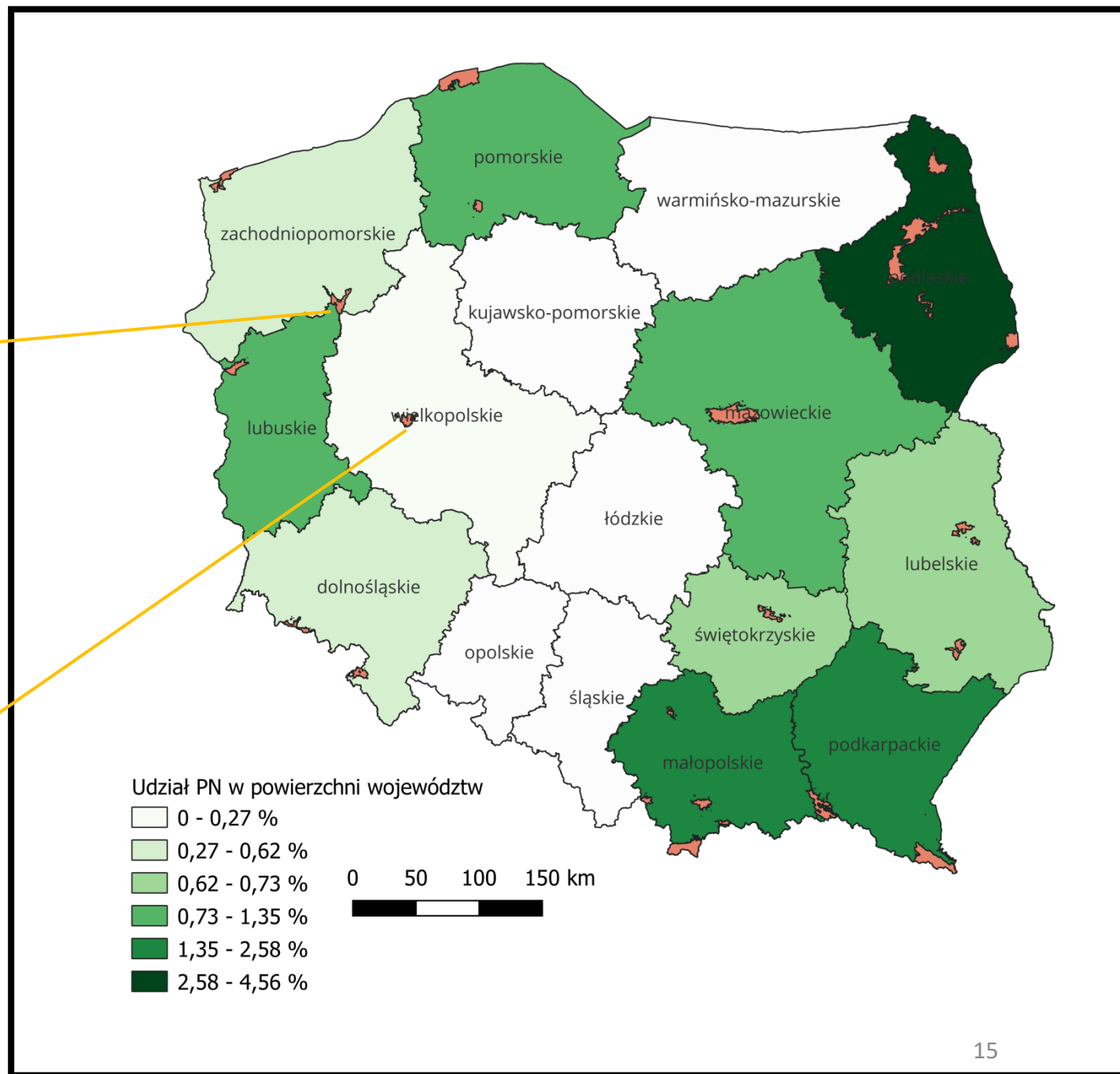
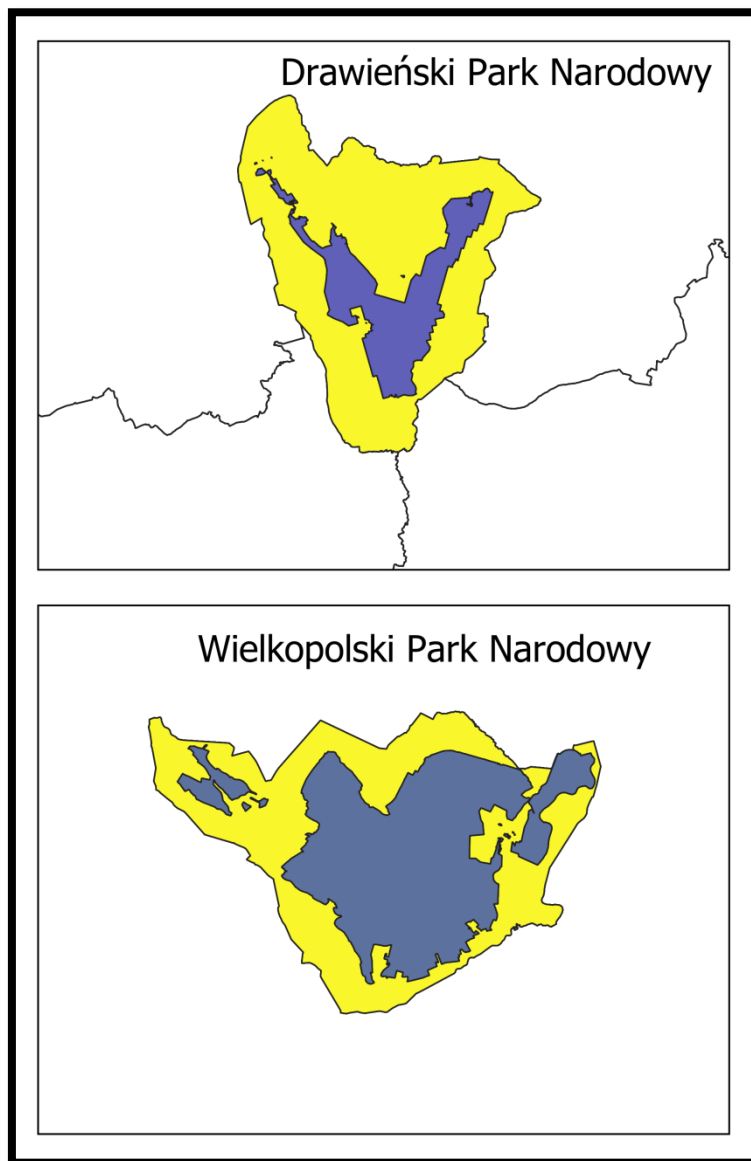

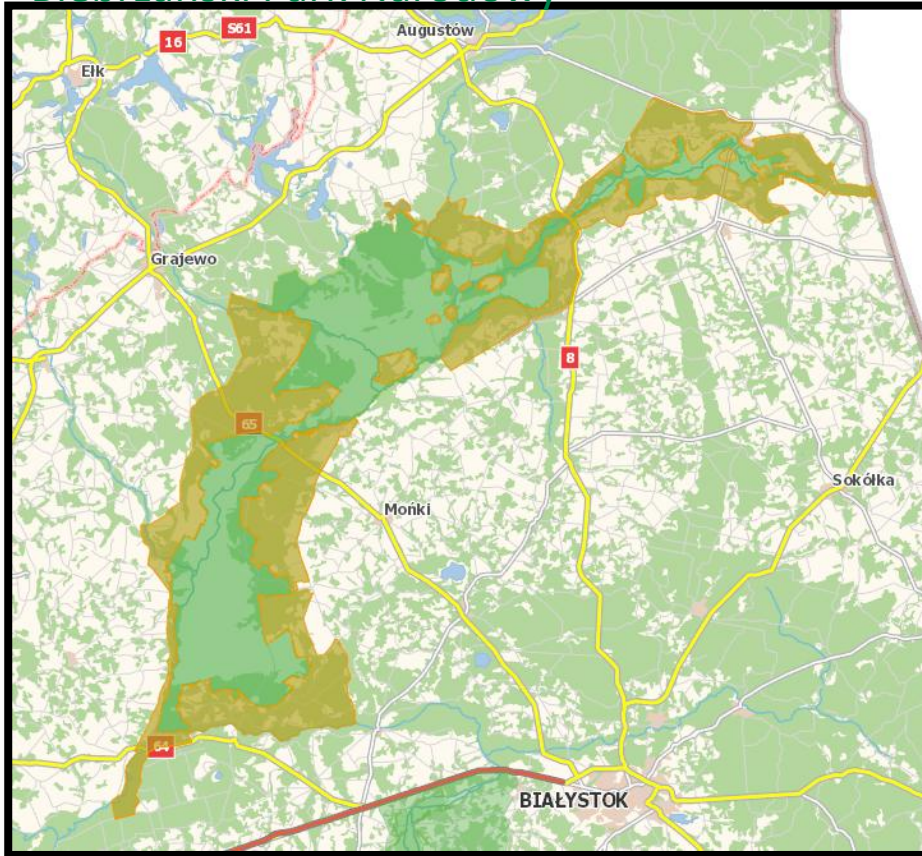
Fig. Kategorie użytkowania gruntów we wszystkich parkach narodowych w 2021 r.

Otulina parku narodowego

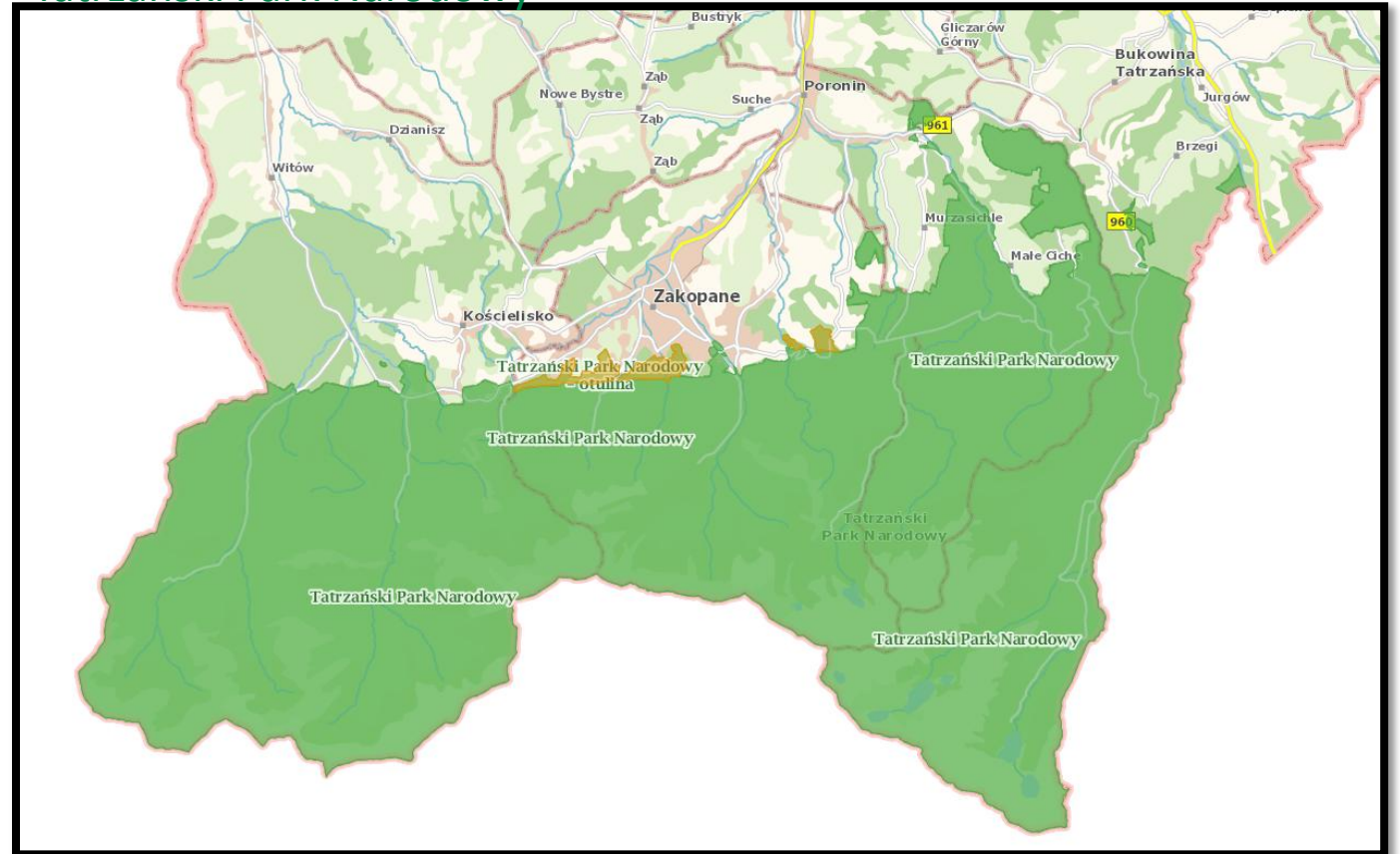

Otulina parku narodowego

Biebrzański Park Narodowy

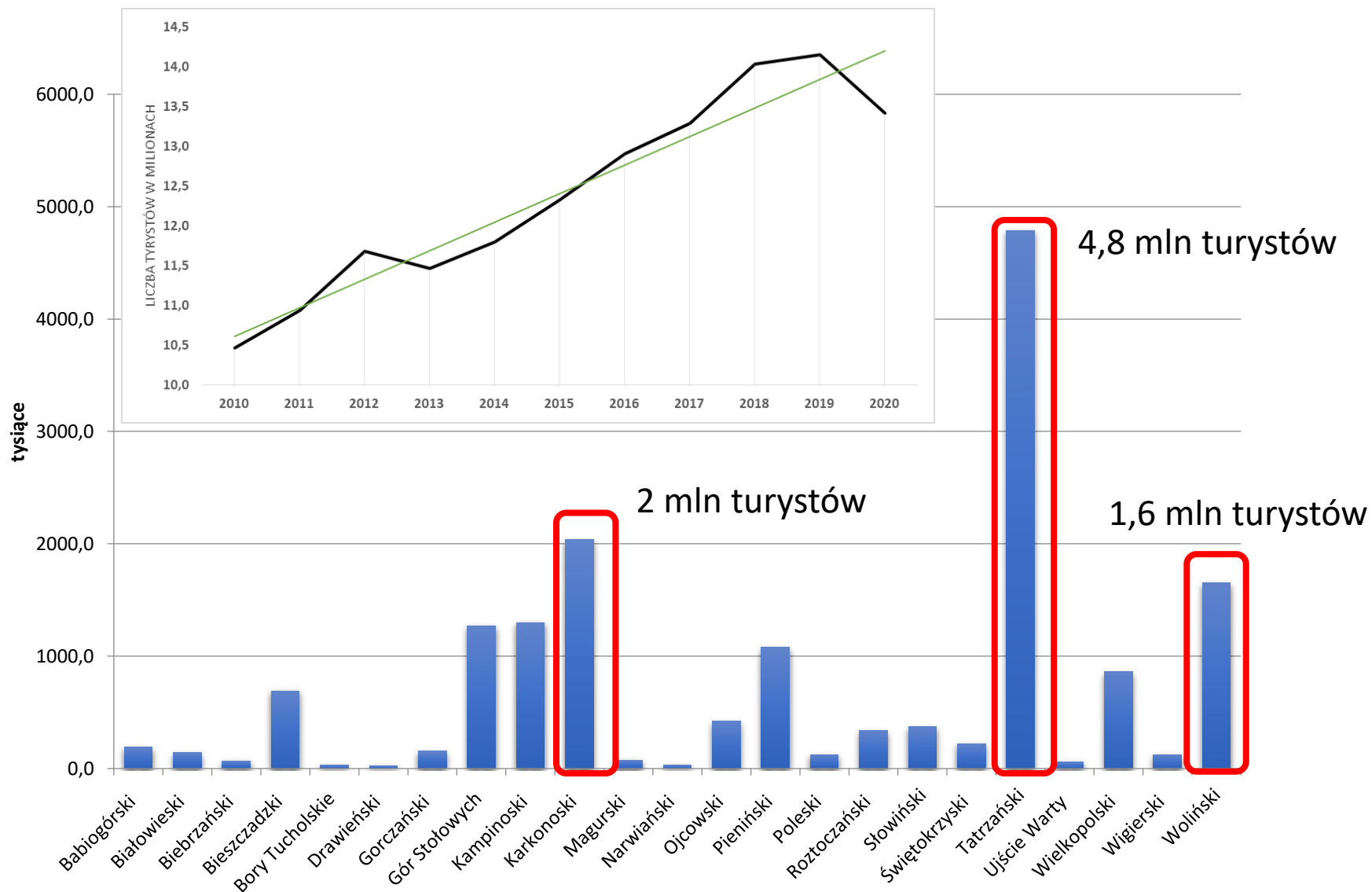

Tatrzański Park Narodowy

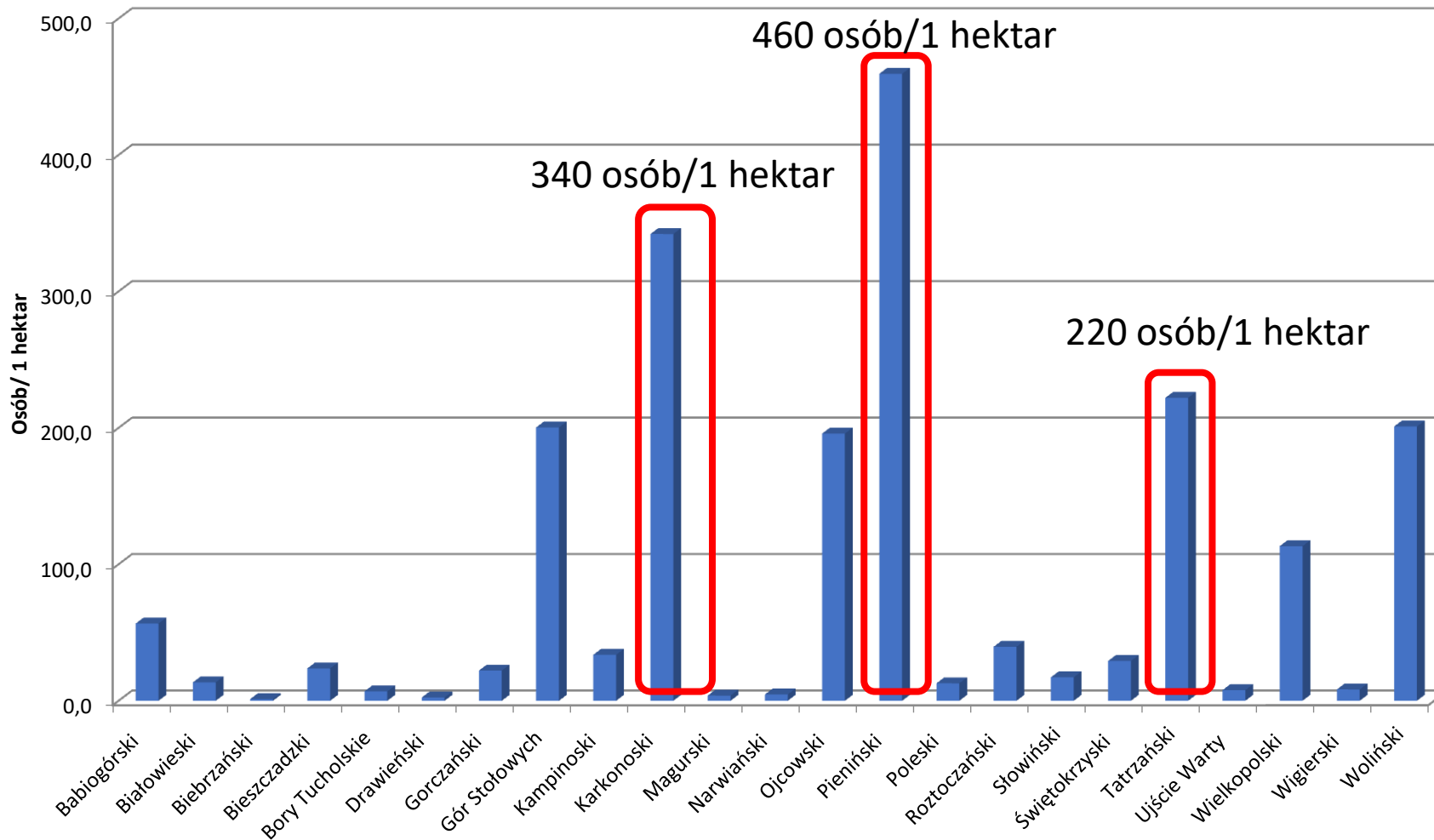
Największy obszar ochronny wokół parku, **tzw. otulinę** posiada **Biebrzański PN** (66,8 tys. ha, o 7,6 tys. ha więcej niż powierzchnia samego parku), a **najmniejszy – Tatrzański PN** (zaledwie 0,18 tys. ha).

Liczba turystów w parkach narodowych w 2021 r.

Orla Perć w Tatrzańskim PN¹⁷

Liczba turystów w parkach narodowych w 2021 r.

Morskie Oko w Tatrzańskim PN

Śnieżka w Karkonoskim PN

Problemy z tworzeniem/powiększaniem parków narodowych

- skomplikowana procedura tworzenia nowych parków narodowych i ustalania ich granic → **wymaga zgody wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, na których obszarze planuje się zmiany**
- **lobby** lasów państwowych
- potrzeba **rekompensat** dla samorządów i właścicieli nieruchomości na obszarze parku narodowego → są oni pozostawieni bez wsparcia rozwojowego i realnego wpływu na funkcjonowanie parku

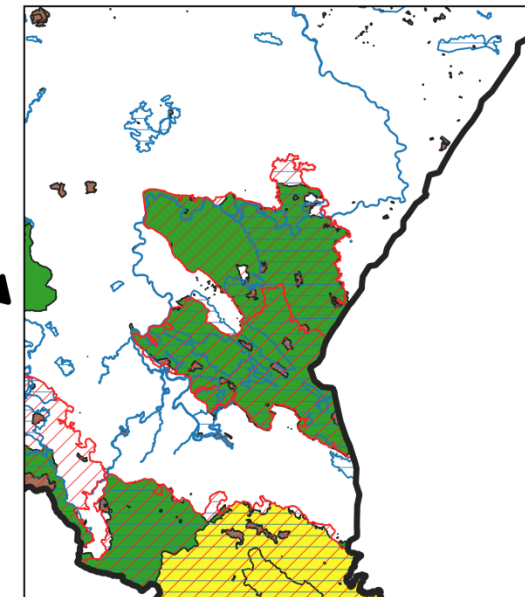
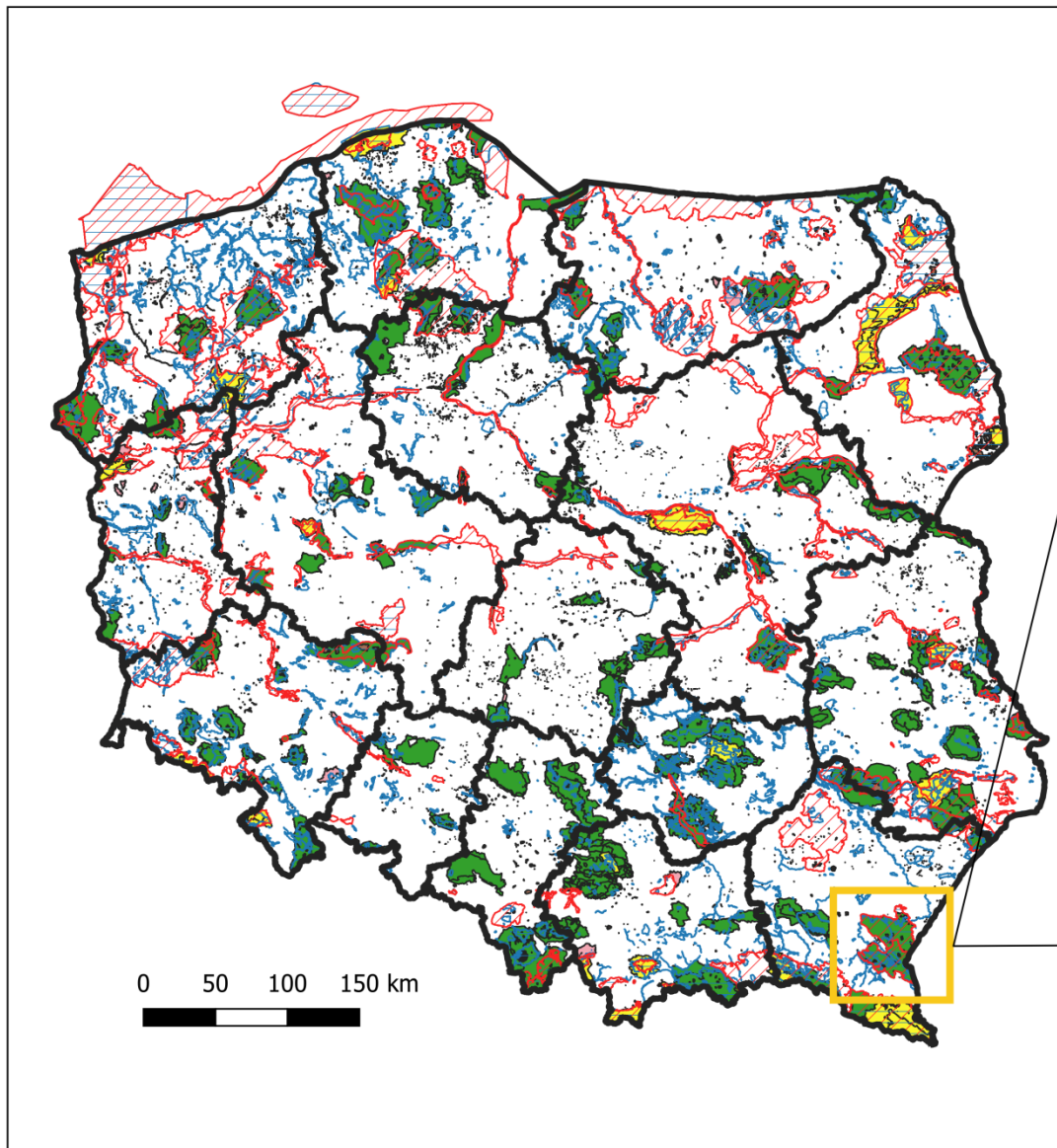
Turnicki Park Narodowy

Puszcza Karpacka

Rzeka Wiar

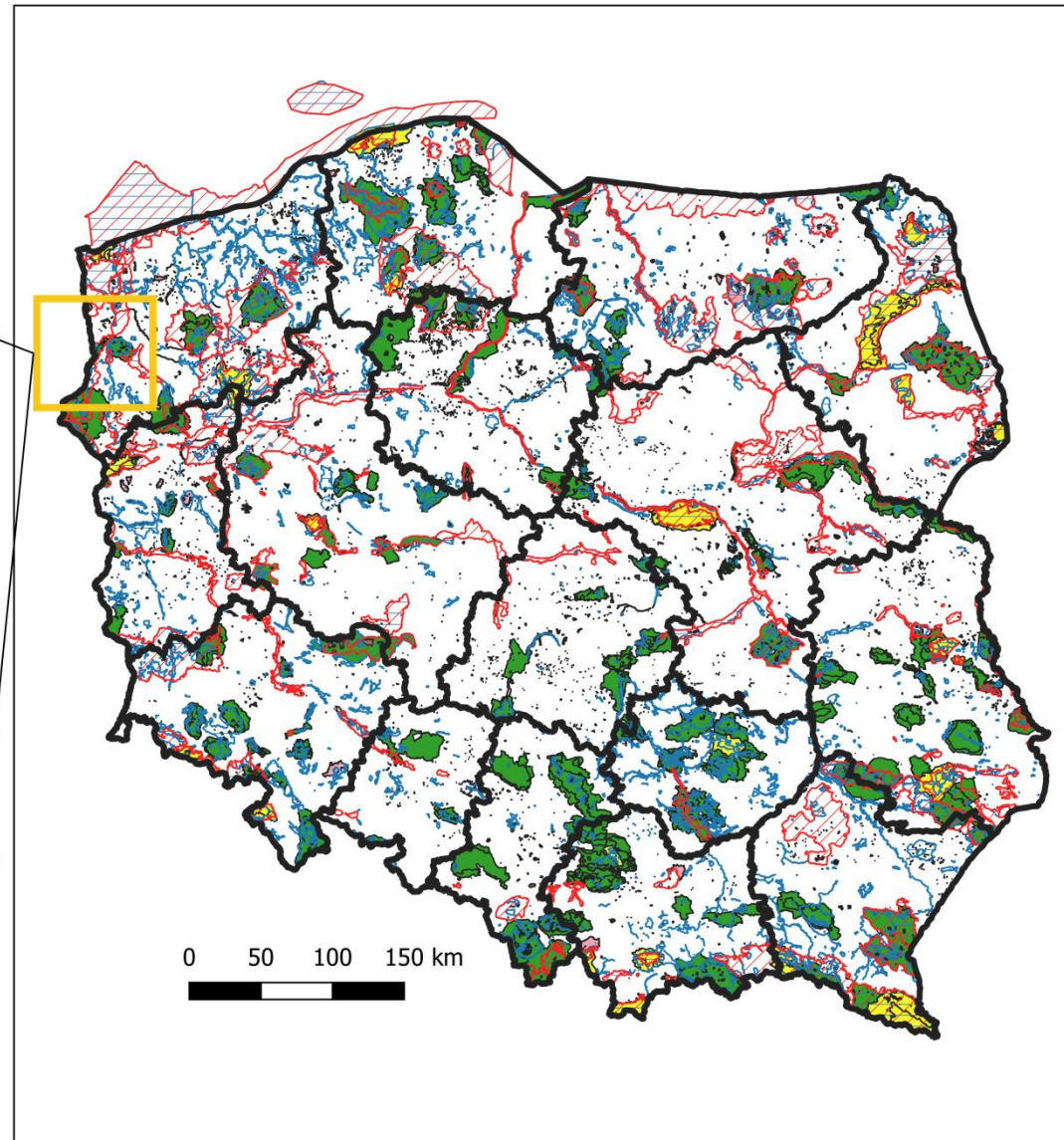
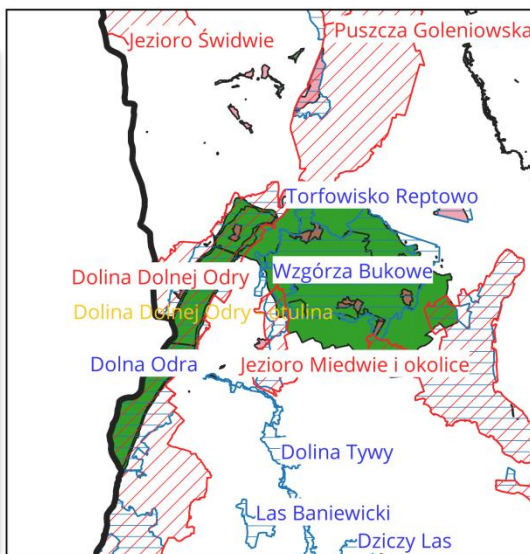
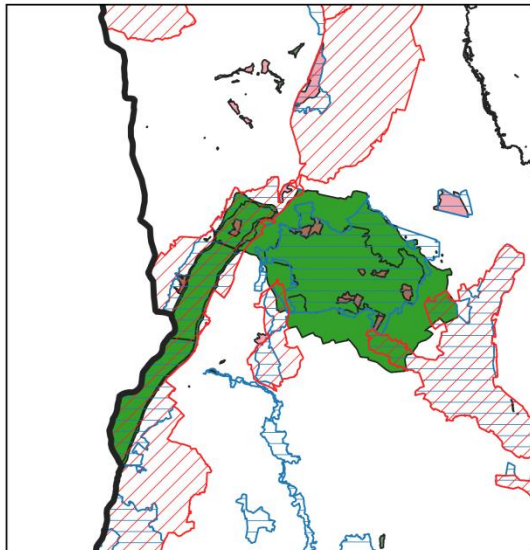
Park Narodowy Doliny Dolnej Odry

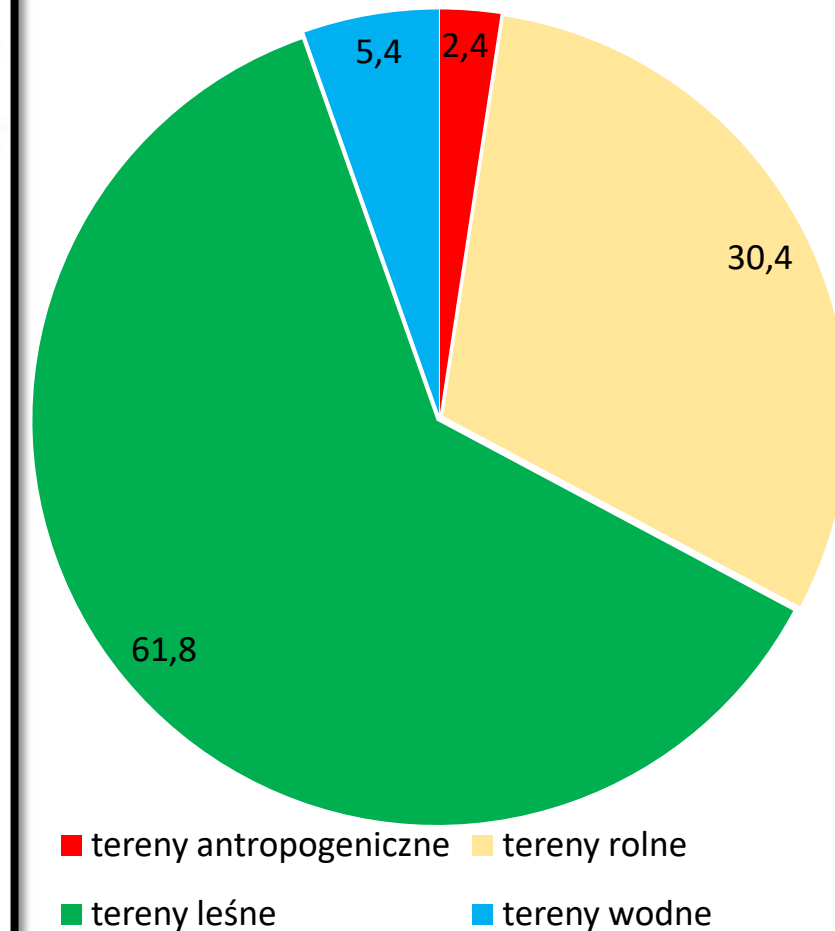
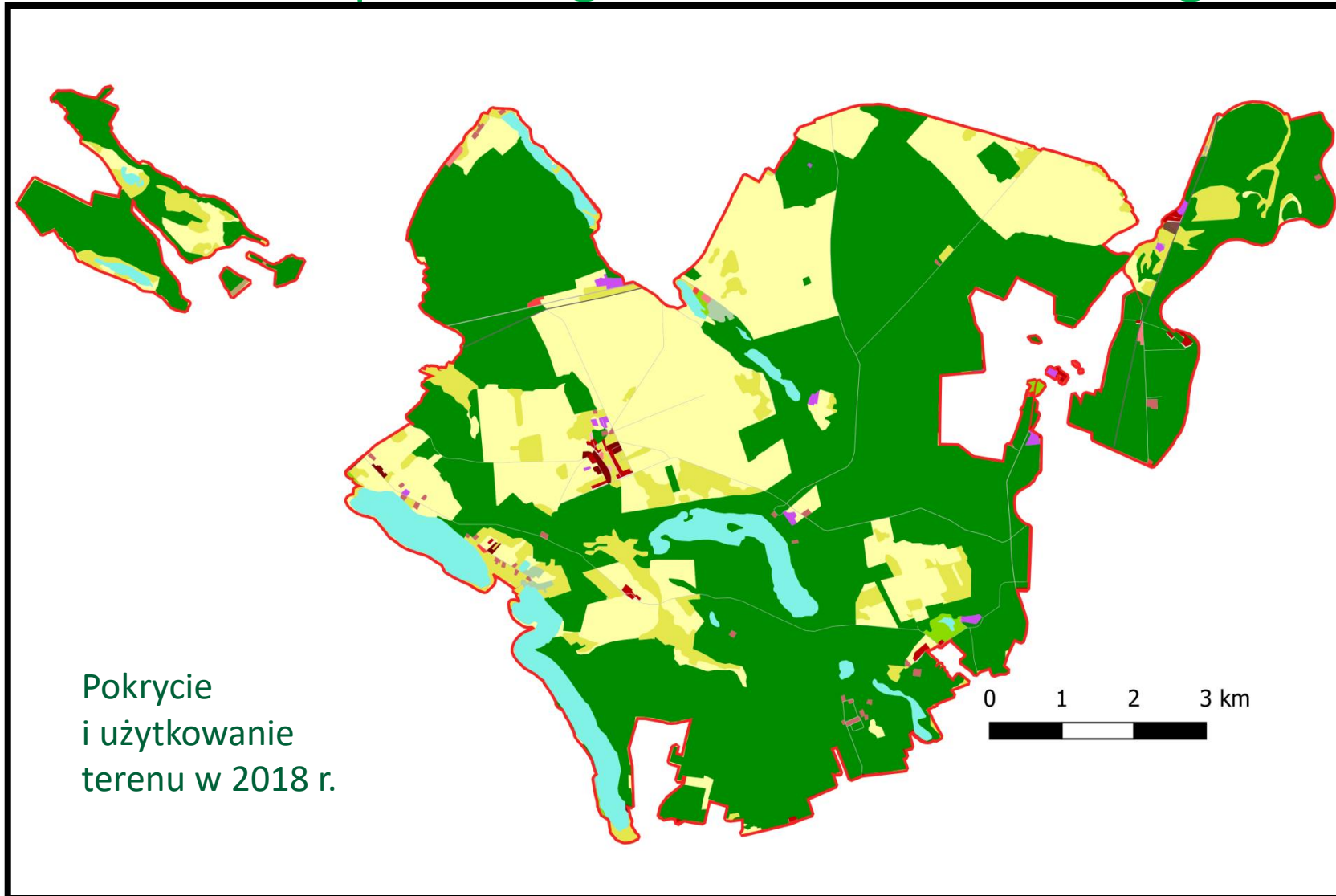
Czapla biała

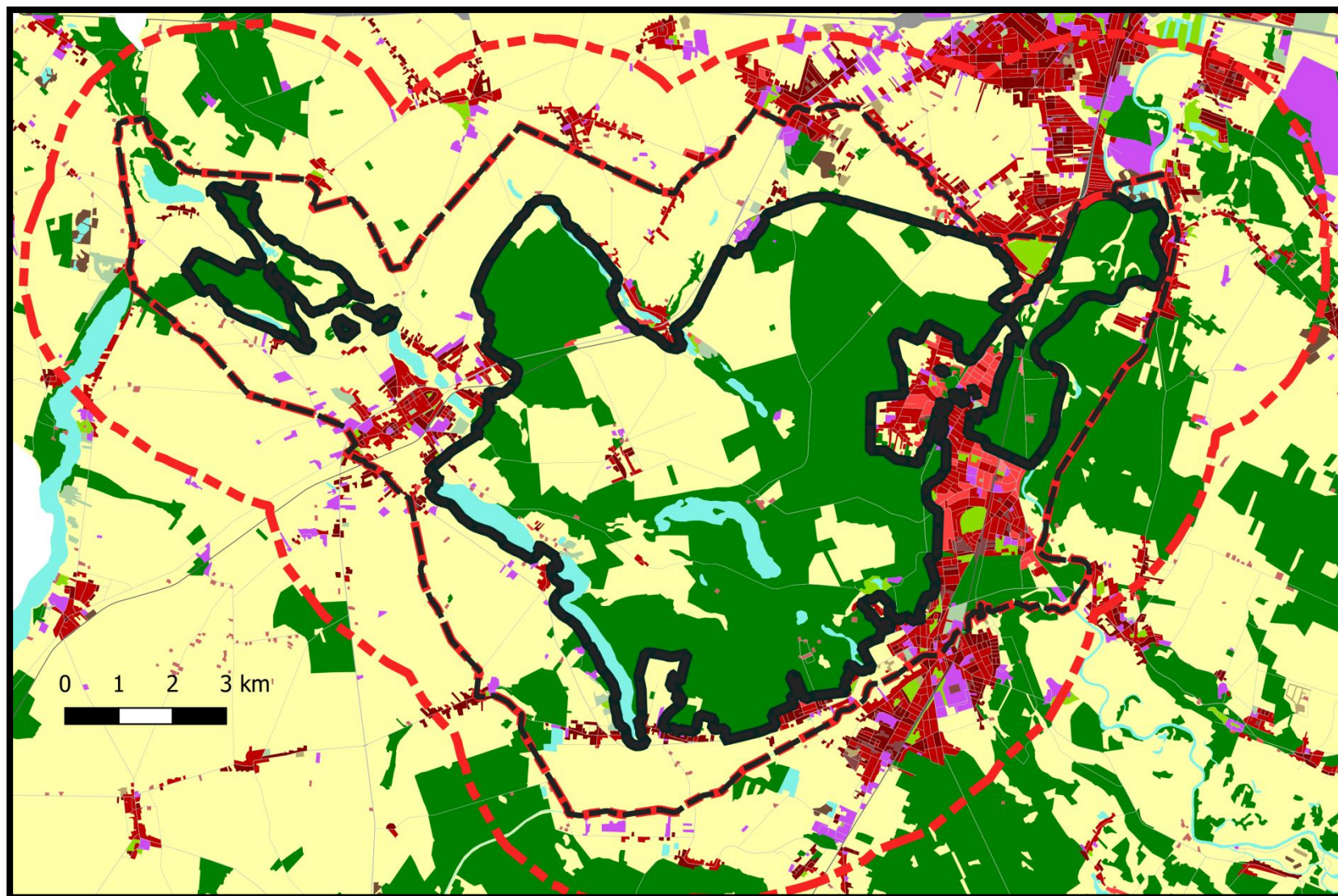
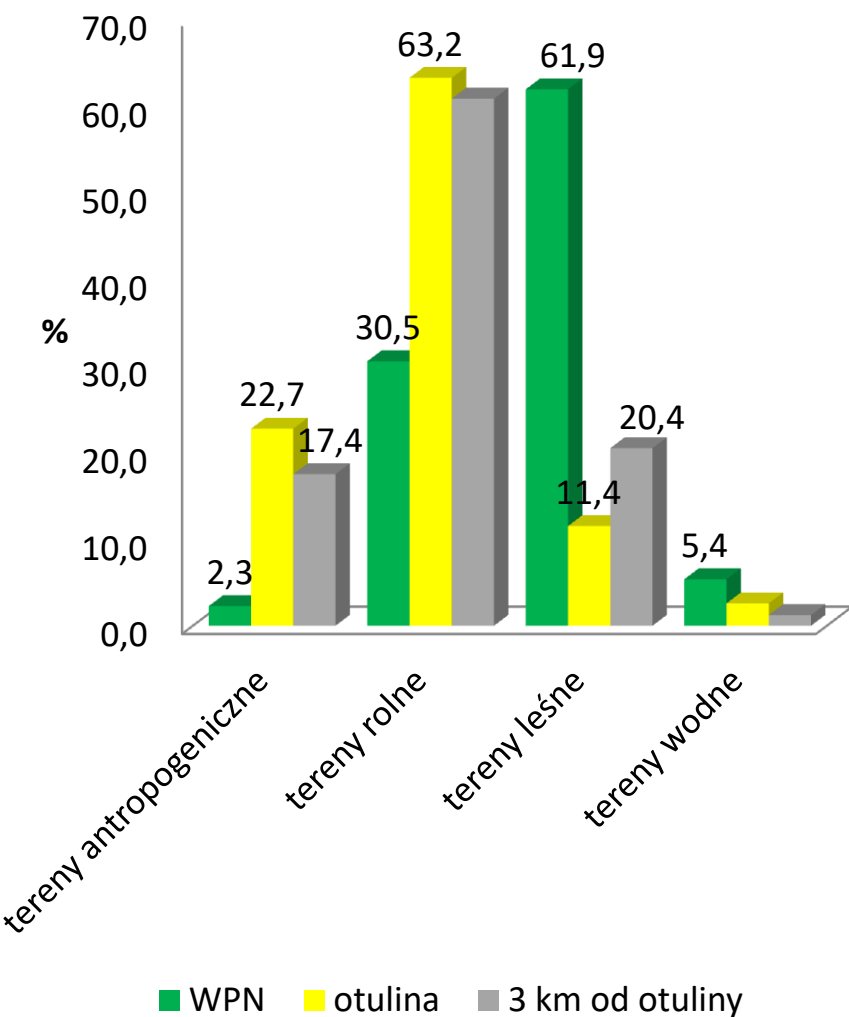
Rozlewiska Odry

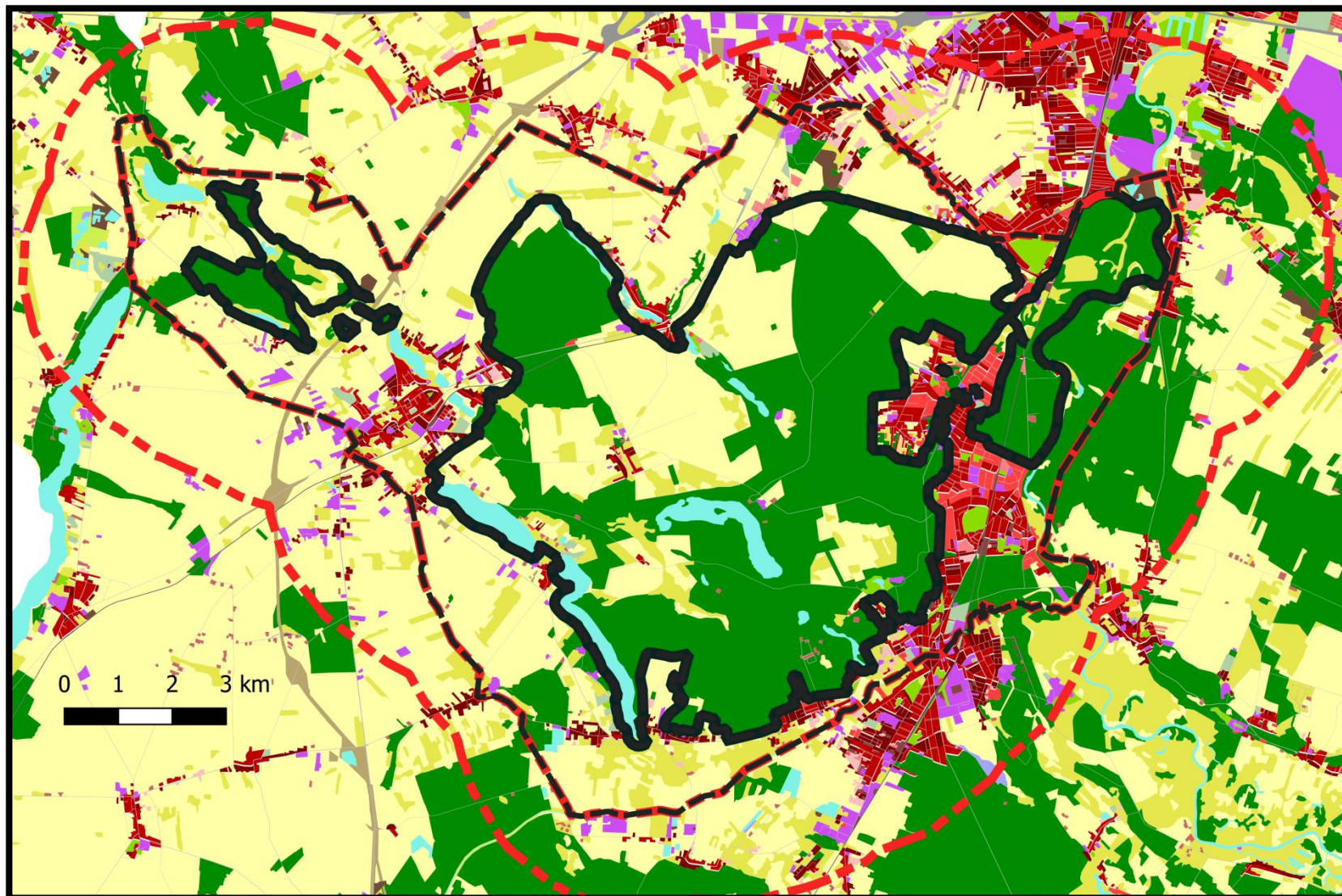
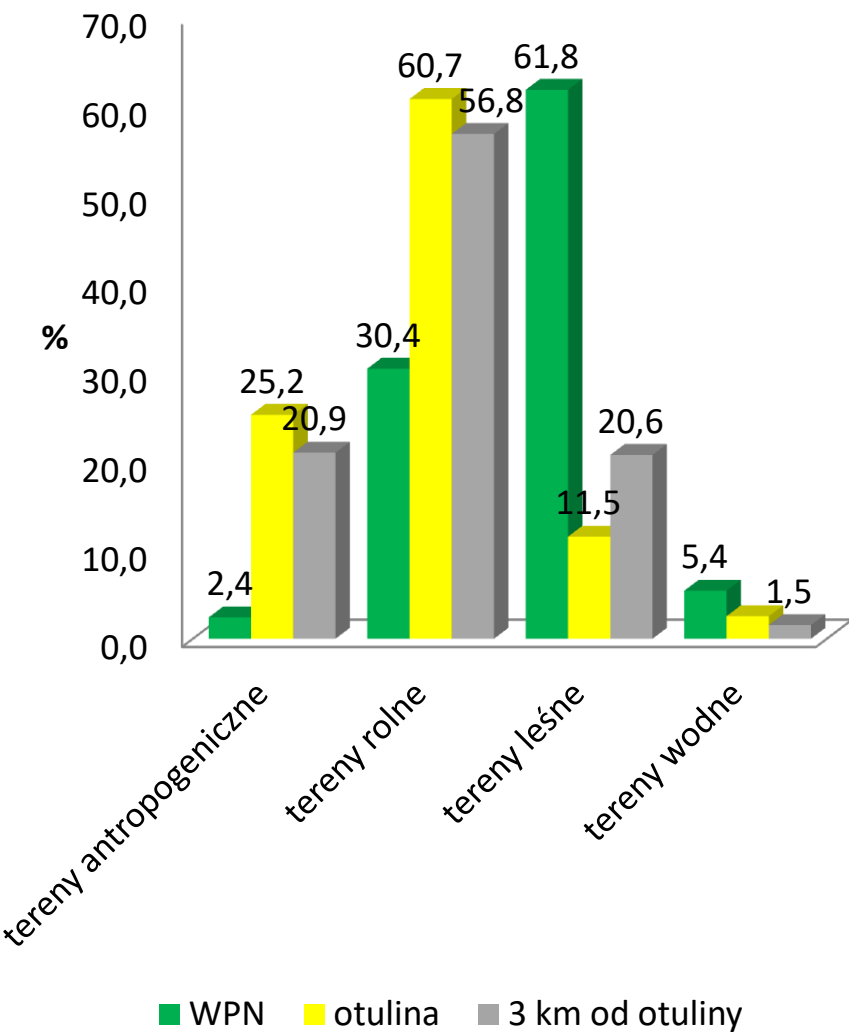
Efektywność ochrony w parkach narodowych – przykład Wielkopolskiego Parku Narodowego

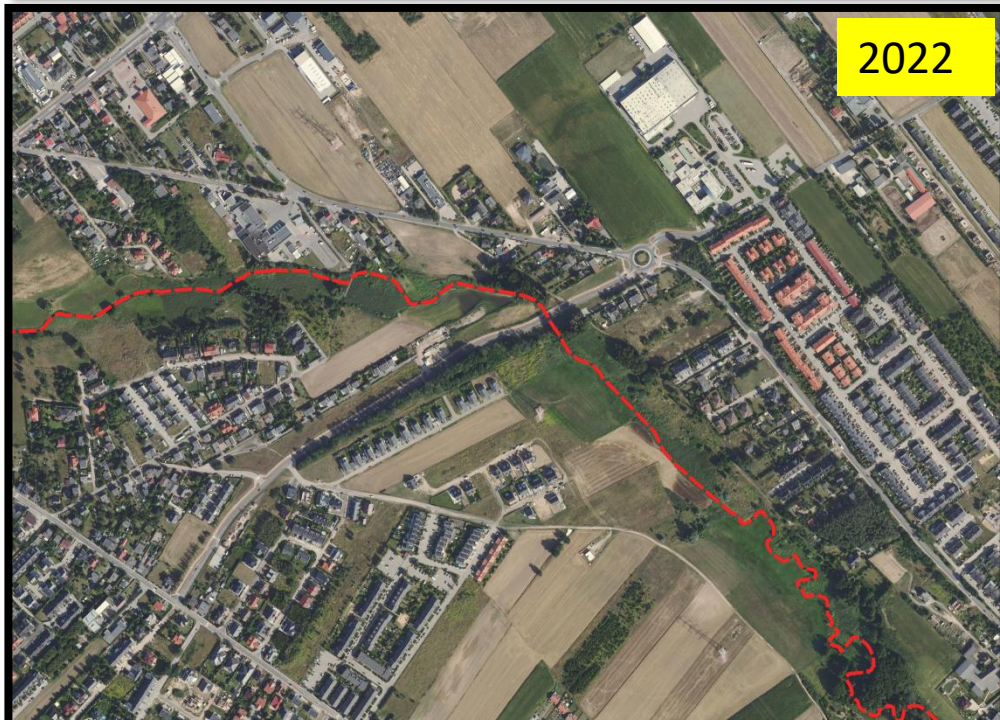
Efektywność ochrony w parkach narodowych – WPN 2006 r.

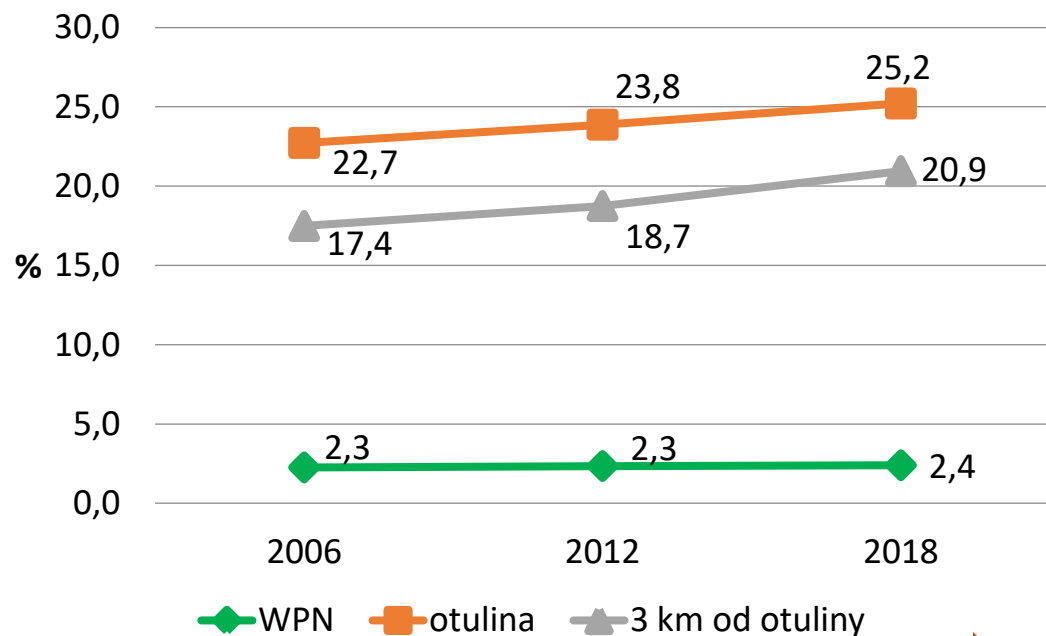
Efektywność ochrony w parkach narodowych – WPN 2018 r.

Efektywność ochrony w parkach narodowych

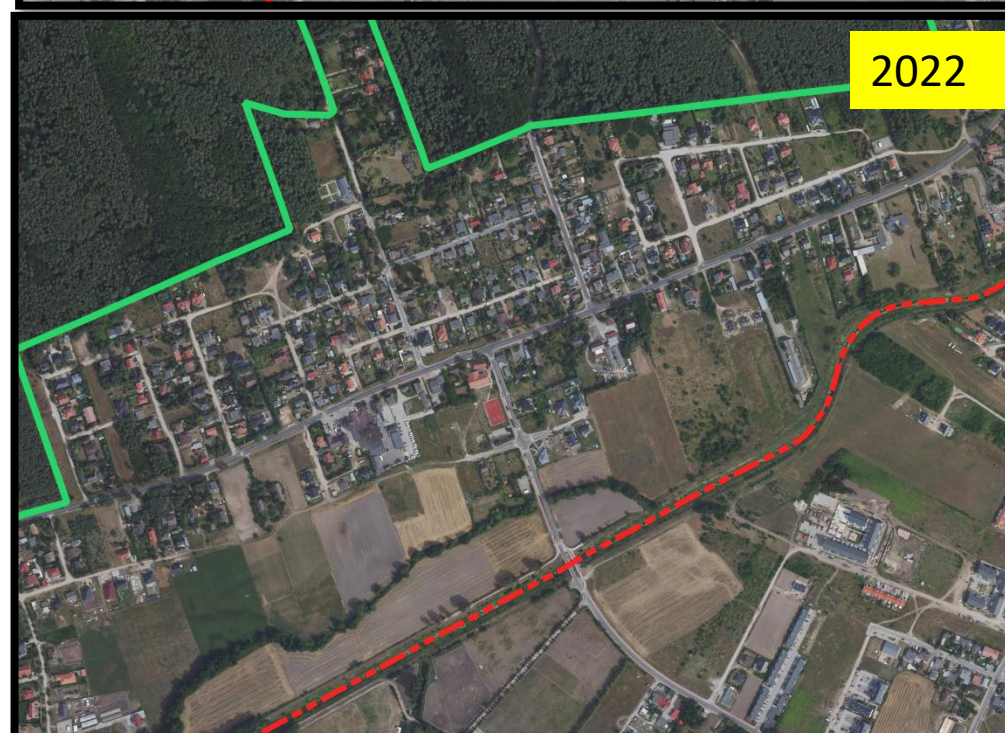
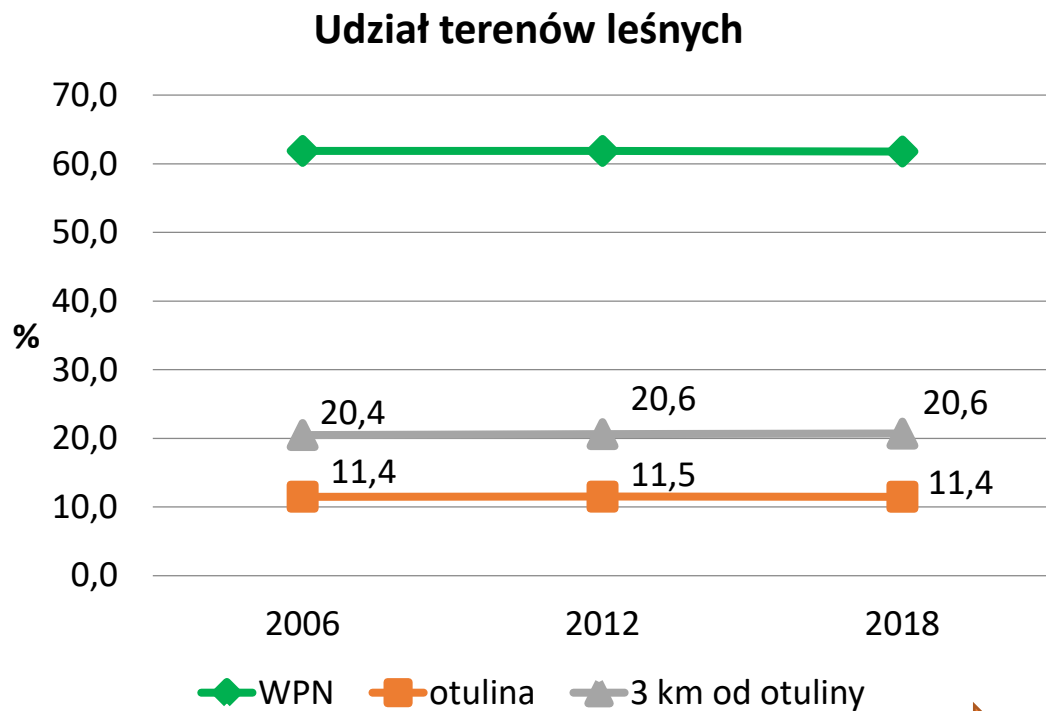

Udział terenów antropogenicznych

→ niska efektywność ochrony w otulinie parku
→ brak skutecznych planistycznych w gminach
działań gminach na terenie parku i otuliny

Efektywność ochrony w parkach narodowych

- postępująca fragmentacja krajobrazu
- postępująca izolacja środowiska WPN

Podsumowanie:

- mamy 23 parki narodowe, które mają najwyższy poziom ochrony wg Ustawy o ochronie przyrody z 2004 r.;
- zajmują one zaledwie **1%** powierzchni Polski;
- ostatni park narodowy powstał ponad **20 lat** temu (2001 r. – Park Narodowy „Ujście Warty”)
- konieczność utworzenia **nowych** parków narodowych (Turnicki, Doliny Dolnej Odry, Mazurski, Jurajski itd.);
- zagrożenia: **wzmożona turystyka** oraz zjawisko narastającej **fragmentacji i izolacji** elementów składowych środowiska w bliskim otoczeniu parków narodowych;
- potrzeba **zmian w przepisach prawa** w celu poprawy skuteczności zarządzania obszarami chronionymi;

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa w ramach programu
Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą
Spółeczna odpowiedzialność nauki – Popularyzacja nauki i promocja sportu,
nr projektu SONP/SP/546432/2022,
kwota dofinansowania 112 920,00 zł, całkowita wartość projektu 125 640,00 zł.

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Wydział Nauk
Geograficznych i Geologicznych